

Piotr Kowolik

"O nowy kształt edukacji", Kazimierz Denek, Toruń 1998 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 2 (7), 181-183

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Kowolik

Recenzja: Kazimierz Denek — *O nowy kształt edukacji*, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” s.c., Toruń 1998, ss. 259

Obecnie prowadzi się wiele dyskusji na temat kształtu przyszłej szkoły w Polsce. Kształt edukacji uwarunkowany jest wieloma zmieniającymi się okolicznościami sytuacji politycznej i społeczno-gospodarczej kraju. W kształcie tym zasadniczo chodzi o cele i treści procesów edukacyjnych, podstawowe kierunki reform, obszary edukacji uczniów, nauczycieli, rodziców i społeczeństwa.

Na te pytania odpowiada prof. zw. dr hab. K. Denek w sposób pogłębiony, za pomocą nowych pojęć i nowych znaczeń pojęć już stosowanych, o które wzbogacona została w ostatnich latach terminologia pedagogiczna w formie jedenastu rozpraw.

Rozdział I: „Wartości w edukacji szkolnej” stanowią priorytet w edukacji szkolnej i naukach o niej. Dla potrzeb integrujących się państw Europy zmierzających ku społeczeństwu globalnemu, jednolitemu w swej różnorodności, pierwszeństwo przypada wartościom uniwersalnym. Autor wychodzi w swych rozważaniach od istoty i znaczenia wartości, poprzez spory wokół wartości; odczytywanie, kategorie, teoretyczne podstawy i klasyfikacje wartości — techniki i porządek, a kończy na związkach wartości z celami edukacji szkolnej.

W rozdziale II: „Projektowanie celów edukacji systematycznej w szkole podstawowej” — stanowi jeden z elementów wiedzy nauczycieli, a zarazem ważny komponent identyfikacji z zawodem nauczycielskim. K. Denek wychodzi od pojęcia źródeł, taksonomii, poprzez porządkowanie celów nauczania-uczenia się na szczeblu kształcenia systematycznego, aż do operacjonalizacji tych celów z wykorzystaniem grafów, macierzy do poznawania struktury celów szczegółowych.

Rozdział III: „Treści kształcenia ogólnego na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia” — uzależnione są od takich czynników jak: eksplozja informacyjna, zmiana struktury kwalifikacji i mobilności zawodowej, wzrost roli nauki i techniki, rozwój środków masowego przekazu, zwiększenie zasobów czasu wolnego od nauki i pracy zarobkowej. Przy doborze i układzie treści kształcenia zasługuje na uwagę zdaniem K. Denka ten kierunek poszukiwań, który nazywa się ontodydaktyką. Zapewnia ona uzyskanie takiego kształtu przedmiotu nauczania, który pozostaje w zgodzie ze strukturalnym, hierarchicznym i zintegrowanym charakterem wiedzy.

„Dylematy edukacji w Polsce i próby ich przezwycięzania” to tytuł rozdziału IV — do tytułowych dylematów których autor zalicza zagadnienia strukturalne, programowo-metodyczne i organizacyjne od przedszkola do szkoły wyższej. Opowiada się za zmianami w zarządzaniu szkołami i ich strukturze, przedstawia nową strukturę edukacji po reformie, charakteryzuje podstawy programowe i programy nauczania, podręczniki szkolne, nową maturę, możliwości ingerowania uczniów w proces nauczycieli; w zakończeniu zwraca uwagę na liczne zagrożenia tkwiące w reformowaniu edukacji (załamywanie się infrastruktury moralnej społeczeństwa i skuteczności działania państwa; narastająca fala patologii społecznej).

Rozdział V: „Wybrane problemy przemian edukacyjnych”. Do tych przemian autor zalicza inne spojrzenie na funkcje kształcenia i szkoły oraz interakcje między nauczycielem i uczniami, co sprowadza się do pojęcia humanizacji edukacji. Cechą charakterystyczną humanizacji edukacji jest jej wyraźne ukierunkowanie na rozwój osobowości ucznia. Autor omawia zasadnicze kierunki reformowania systemu edukacji; podstawowe składniki procesu kształcenia (cele, treści, metody, zasady, formy, środki). Dużo miejsca przeznaczają na prezentację zmian w teleologii edukacji, gdzie zasadniczym źródłem celów edukacji są jej wartości humanistyczne.

W rozdziale VI: „Edukacja a rynek pracy. Między stagnacją a zaangażowaniem” — Autor prezentuje zasadnicze powiązania między edukacją a rynkiem pracy oraz tendencje współczesnego rynku pracy. Na tym tle przedstawia doktryny i kierunki zmian w edukacji. Swoje wywody kończy znamienym stwierdzeniem, że: „z analizy wymagań rynku pracy i kierunków zmian w oświacie wynika, że warunkiem efektywnej reformy edukacji jest włączenie systemu szkolnego w nurt dokonujących się zmian społecznych, ekonomicznych i kulturalnych, którym ma ona nie tylko towarzyszyć, lecz je wyprzedzać” (s. 121).

Rozdział VII: „Rola języka w edukacji szkolnej” — to jeden z bardziej innowacyjnych, oryginalnych i świetnie napisanych tekstów całego tomu. Dokonująca się w Polsce transformacja systemowa wymaga nowego rozumienia edukacji — na tym tle autor charakteryzuje edukację jako proces komunikowania się; formułuje funkcje języka i jego znaczenie w procesie kształcenia. Podaje wiele przykładów z literatury polskiej na poparcie głębokiej mądrości tkwiącej w dziedzictwie kulturowym.

W rozdziale VIII: „Ojczyzna — podstawowa wartość edukacji, kultury, krajoznawstwa i regionalizmu” — Profesor odwołuje się do licznych przykładów, postaw patriotyzmu wybitnych Polaków, w wymiarze ogólnonarodowym, jak i lokalnym. Jednocześnie opowiada się za przywróceniem właściwego sensu takiej edukacji, zwłaszcza zaś powrotu do koncepcji, tzw. „małych Ojczyzn”, jako czynnika aktywności społecznej i kulturalnej.

Za prawdziwy „majstersztyk” uznać należy rozdział IX: „Wycieczki w procesie dydaktyczno-wychowawczym”. Profesor, jako długoletni wybitny teoretyk i praktyk z zakresu krajoznawstwa i turystyki w Polsce, definiuje wycieczki, omawia ich hu-

manistyczny wymiar oraz miejsce wycieczek w zdobywaniu, wzbogacaniu wiedzy i umiejętności ich uczestników. Ponadto ocenia wpływ wycieczek szkolnych na wychowanie politechniczne i patriotyczne; zdrowotne i ekologiczne walory (wartości) wycieczek szkolnych.

Rozdział X: „Powodzenia i niepowodzenia szkolne w kontekście badań” — gdzie K. Denek stwierdza, że powodzenia i niepowodzenia szkolne należą do istotnych problemów badawczych dydaktyki ogólnej. Dla pełnej komunikatywności wyjaśnia pojęcia: opóźnienie, zagubienie, niepowodzenie i straty (szkolne). Przytacza bardzo interesujące międzynarodowe badania porównawcze nad powodzeniami i niepowodzeniami szkolnymi, odwołując się do wyników TIMSS i OECD z 1996 roku i przedstawia wynikające z nich wnioski.

W ostatnim rozdziale: „Edukacja nauczycieli wobec wyzwań XXI wieku” — Profesor zaprezentował w sposób bardzo klarowny i wyczerpujący swoją koncepcję systemu kształcenia, doksztalcenia i doskonalenia nauczycieli, zwracając uwagę na wiedzę w kształceniu nauczycieli i ich kompetencje (prakseologiczne, komunikacyjne, kreatywne, współdziałania, informatyczne i moralne). Opowiada się za kształceniem uniwersyteckim dwuprzedmiotowym.

Całość zamyka bogaty wybór pozycji bibliograficznych. Praca poprzedzona została „Przedmową” profesora Andrzeja Olubińskiego oraz „Wstępem” K. Denka.

Sądzę, że do rąk współczesnego czytelnika trafia praca będąca swoistym kompendium wiedzy z zakresu aktualnych problemów polskiej oświaty i edukacji. Ukazane na kartach książki problemy świadczą o bogactwie doświadczeń i wiedzy nauczyciela akademickiego oraz o wnikliwej i dogłębnej krytyce tego, co dzieje się w polskiej oświacie z propozycjami rozwiązań nowatorskich w edukacji u schyłku XX stulecia.

Zauważyłem pewne usterki: na str. 142 w przypisie 2 brak pełnego tytułu, miejsca i roku wydania, a w bibliografii na str. 247 nie wykazano tego dzieła, na str. 4 okładki pracy pod zdjęciem K. Denka jest błąd w tytule pracy Profesora — jest: *Efektywność nauczania „programowego” w szkole wyższej (1971)*: ma być „programowanego”.

Książka adresowana jest do studentów pedagogiki, pedagogów, nauczycieli praktyków, pracowników nadzoru pedagogicznego, pracowników Wojewódzkich Ośrodków Metodycznych oraz osób zainteresowanych zagadnieniami związanymi z przemianami oświaty w Polsce.

Praca w pełni odpowiada na postawione przez K. Denka we wstępie pytania: *Kogo uczymy?, Kto uczy?, Czego naucza?. Jak to czyni?, Jak ocenia wyniki nauczania?*

Mimo drobnych usterek praca zasługuje na szerokie spopularyzowanie.